

CÁC GIẢI PHÁP THÚC ĐẨY CÔNG NGHIỆP HÓA, HIỆN ĐẠI HÓA NÔNG NGHIỆP, NÔNG THÔN

◆ **ThS ĐỖ DUY ÁNH**

Học viện Chính trị, Bộ Quốc phòng

Nông nghiệp, nông thôn là một trong những cơ sở nền tảng vững chắc, động lực quan trọng để Việt Nam đẩy mạnh CNH, HĐH đất nước và hội nhập quốc tế. Là nước có đa số dân cư sống ở nông thôn và lao động nông nghiệp chiếm phần lớn lao động của xã hội, Đảng ta luôn khẳng định vị trí, tầm quan trọng của nông nghiệp, nông thôn trong suốt quá trình cách mạng; sự nghiệp CNH, HĐH nông nghiệp, nông thôn là một nhiệm vụ trong tiến trình xây dựng nước ta trở thành nước công nghiệp theo hướng hiện đại vào năm 2020.

Chủ tịch Hồ Chí Minh chỉ rõ: “Nước ta vốn là một nước nông nghiệp lạc hậu. Đó là chỗ bất đầu đi của chúng ta... Đời sống nhân dân chỉ có thể thật dồi dào, khi chúng ta dùng máy móc để sản xuất một cách thật rộng rãi: dùng máy móc cả trong công nghiệp và trong nông nghiệp. Máy sẽ chấp thêm tay cho người, làm cho sức người tăng lên gấp trăm, nghìn lần”⁽¹⁾. Vì vậy, “Muốn phát triển công nghiệp, phát

triển kinh tế nói chung phải lấy việc phát triển nông nghiệp làm gốc, làm chính. Nếu không phát triển nông nghiệp thì không có cơ sở để phát triển công nghiệp vì nông nghiệp cung cấp nguyên liệu, lương thực cho công nghiệp và tiêu thụ hàng hóa của công nghiệp làm ra”⁽²⁾. Thẩm nhận quan điểm này, lãnh đạo cả nước xây dựng CNXH, Đảng ta xác định nông nghiệp là cơ sở để công nghiệp hóa: “*coi nông nghiệp là mặt trận hàng đầu, đưa nông nghiệp một bước lên sản xuất lớn xã hội chủ nghĩa, ra sức đẩy mạnh sản xuất hàng tiêu dùng và tiếp tục xây dựng một số ngành công nghiệp nặng quan trọng; kết hợp nông nghiệp, công nghiệp hàng tiêu dùng và công nghiệp nặng trong một cơ cấu công - nông nghiệp hợp lý. Đó là những nội dung chính của công nghiệp hóa xã hội chủ nghĩa trong chặng đường trước mắt*”⁽³⁾. Đây là điểm mới trong nhận thức của Đảng ta tại Đại hội V, cơ sở để Đại hội VI khẳng định “phải tập trung sức người, sức của vào việc thực hiện cho được ba chương trình mục tiêu về lương thực - thực phẩm, hàng tiêu dùng và hàng xuất khẩu”. Ba chương trình mục tiêu trên một lần nữa khẳng định “nông nghiệp là mặt trận hàng đầu” trong chiến lược phát triển kinh tế - xã hội của nước ta.

Nhận thức đúng đắn tầm quan trọng của nông nghiệp, nông thôn trong quá trình phát triển đất nước cũng như vai trò, vị trí không thể thiếu của nó trong xu thế hội nhập quốc tế, Đại hội VIII của Đảng đã đặc biệt coi trọng CNH, HĐH nông nghiệp, nông thôn, coi CNH, HĐH nông nghiệp, nông thôn là quá trình hoàn thiện phương thức tổ chức, quản lý và ứng dụng những thành tựu tiến bộ khoa học, kỹ thuật và công nghệ vào sản xuất nông nghiệp; kinh tế nông thôn phù hợp với mục tiêu, chiến lược phát triển kinh tế - xã hội của đất nước trong từng thời kỳ phát triển. Đường lối này thể hiện sự thấm nhuần sâu sắc tư tưởng Hồ Chí Minh và phù hợp với xu thế phát triển của thời đại. Trên thực tế, một số quốc gia trên thế giới như Đan Mạch, Hà Lan, Hàn Quốc, Đài Loan... đã tận dụng triệt để nguồn lực, tiềm năng và phát huy vai trò của nông nghiệp, tiến hành CNH, HĐH nông nghiệp, tạo điều kiện cho công nghiệp và các ngành kinh tế khác phát triển. Mỹ, Nhật Bản là những nước công nghiệp đã đạt tới trình độ cao, nhưng trong nhiều thập niên gần đây vẫn luôn coi trọng nông nghiệp và CNH, HĐH nông nghiệp.

Hội nghị Trung ương 5 khóa IX nhấn mạnh nhiệm vụ đẩy nhanh CNH, HĐH nông nghiệp là quá trình chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp theo hướng sản xuất hàng hóa, gắn liền cơ khí hóa, hiện đại hóa, thủy lợi hóa, ứng dụng các thành tựu khoa học công nghệ, trước hết là công nghệ sinh học, đưa thiết bị, kỹ thuật và công nghệ hiện đại vào các khâu sản xuất nông nghiệp nhằm nâng cao năng suất, chất lượng, hiệu quả, sức cạnh tranh của nông sản trên thị trường. Hội nghị Trung ương 7 khóa X ra Nghị quyết số 26/NQ-TW ngày 5-8-2008 Về *nông nghiệp, nông dân, nông thôn* xác định mục tiêu xây dựng nông thôn mới đến năm 2020, thể

hiện tầm nhìn chiến lược của Đảng, Nghị quyết đi vào cuộc sống đã làm thay đổi diện mạo nông nghiệp, nông thôn. Đại hội XI của Đảng tiếp tục khẳng định mục tiêu phát triển nông nghiệp toàn diện, hiệu quả, bền vững theo hướng CNH, HĐH, ưu tiên phát triển nền nông nghiệp nhiệt đới gắn với giải quyết tốt các vấn đề nông dân, nông thôn, xây dựng nông thôn mới theo hướng văn minh, giàu đẹp, nâng cao đời sống vật chất và tinh thần của nông dân.

Qua hơn 25 năm đổi mới, nền nông nghiệp nước ta đã đạt được nhiều thành tựu to lớn: từ một nước thiếu lương thực triền miên, nước ta đã đảm bảo được nhu cầu lương thực cho nhân dân và trở thành nước xuất khẩu gạo đứng thứ hai trên thế giới. Sản lượng cây công nghiệp, cây ăn quả, cây đặc sản, chăn nuôi, trồng rừng, nghề cá, tiểu, thủ công nghiệp đều tăng, đáp ứng ngày càng cao nhu cầu trong nước và xuất khẩu. Năm 2011, xuất khẩu nông sản đạt tốc độ tăng trưởng kỷ lục: tăng tới 33,2% so với năm 2010, với kim ngạch 13,7 tỷ USD. Lượng gạo xuất khẩu cả năm 2011 đạt 7,2 triệu tấn, với kim ngạch 3,7 tỷ USD, tăng 4,4% so với năm 2010... Các vùng sản xuất nông sản hàng hoá xuất khẩu quy mô lớn, chất lượng cao đã hình thành như: vùng lúa đồng bằng sông Cửu Long, vùng cà phê Tây Nguyên, vùng cao su, hạt điều, hạt tiêu Đông Nam bộ... Đặc biệt, từ khi nước ta gia nhập WTO đến nay, chất lượng và uy tín của nông sản Việt Nam ngày càng nâng cao trên trường quốc tế. Giá cả hàng nông sản xuất khẩu tăng cao, thị trường mở rộng, đã vươn tới cả những thị trường khó tính như Nhật Bản, EU, Mỹ... Đời sống nông dân và bộ mặt nông thôn có nhiều biến đổi tích cực. Mặt trận nông nghiệp đã góp phần quan trọng đưa nước ta thoát khỏi khủng hoảng kinh tế, giữ vững ổn định chính trị - xã hội.

Để tiếp tục đẩy mạnh CNH, HĐH nông nghiệp, nông thôn nhằm tạo ra động lực mới đưa kinh tế nông thôn phát triển lên một giai đoạn cao hơn và hướng tới một nền nông nghiệp bền vững, cần tập trung thực hiện đồng bộ một số giải pháp cơ bản sau:

Một là, phát triển nền nông nghiệp toàn diện theo hướng hiện đại, đồng thời phát triển công nghiệp và dịch vụ ở nông thôn.

Phát triển nền nông nghiệp toàn diện theo hướng hiện đại là thay thế hình thức sản xuất nông nghiệp nhỏ lẻ, manh mún bằng nền nông nghiệp hàng hóa lớn ở nông thôn, có khả năng cạnh tranh cao, mở rộng thị trường tiêu thụ hàng hóa nông thôn ở trong và ngoài nước, đảm bảo an ninh lương thực, góp phần bảo vệ môi trường, củng cố vị thế của các hàng nông sản xuất khẩu chủ lực trên thị trường thế giới. Muốn vậy, phải thay đổi cách nghĩ và cách làm. Bên cạnh việc đẩy nhanh tiến độ quy hoạch sản xuất nông nghiệp, cơ cấu lại ngành nông nghiệp, gắn sản xuất, chế biến với thị trường còn đặt ra vấn đề sản xuất nông sản theo Bộ tiêu chuẩn GlobalGAP hay VietGAP (Bộ tiêu chuẩn thực hành sản xuất nông nghiệp tốt) nhằm đảm bảo an toàn vệ sinh thực phẩm từ trang trại tới bàn ăn - mục tiêu mà cả cộng đồng quốc tế đang hướng tới. Từ đó, chuyển dịch cơ cấu các ngành kinh tế nông thôn và cơ cấu nội tại của các ngành theo hướng coi trọng giá trị kinh tế, năng suất, chất lượng và hiệu quả theo điều kiện cụ thể của mỗi vùng.

Tăng cường đầu tư cơ sở vật chất kỹ thuật, áp dụng khoa học - công nghệ hiện đại, công nghệ sinh học, thủy lợi hóa, cơ khí hiện đại, công nghệ thông tin... thay thế lao động thủ công, thay đổi phương thức canh tác lạc hậu để sử dụng đất đai, tài nguyên, lao động có hiệu

quả hơn. Đẩy mạnh phát triển trồng trọt, tạo ra khu vực chuyên sản xuất hàng hóa, thâm canh, sử dụng giống mới có năng suất, chất lượng cao. Phát triển chăn nuôi theo hướng trang trại của hộ gia đình và tổ sản xuất. Phát triển lâm nghiệp toàn diện từ quản lý, bảo vệ, trồng, cải tạo rừng... đến khai thác, chế biến lâm sản, bảo vệ môi trường. Ưu tiên phát triển công nghiệp chế biến ở các vùng sản xuất nông sản trọng điểm và thị trường tiêu thụ: lúa gạo, cà phê, hồ tiêu, cao su, thủy sản... Bên cạnh đó, đẩy mạnh sản xuất tiểu thủ công nghiệp, các ngành nghề ở nông thôn; khuyến khích sản xuất phân bón, thức ăn gia súc, thuốc bảo vệ động - thực vật; phát triển công nghiệp cơ khí phục vụ nông nghiệp, nông thôn. Phát triển nhanh và nâng cao dịch vụ nông thôn, có các chính sách ưu tiên về thuế, thanh toán, dịch vụ tài chính - ngân hàng... Đảm bảo sự phát triển hài hòa giữa nông nghiệp, công nghiệp và dịch vụ.

Hai là, xây dựng kết cấu hạ tầng kinh tế - xã hội nông thôn gắn với việc xây dựng nông thôn mới.

Thời gian qua, Đảng và Nhà nước đã ưu tiên đầu tư xây dựng các công trình thủy lợi, hồ chứa nước với nhiều quy mô khác nhau ở vùng núi, vùng thường xuyên bị khô hạn, bảo đảm nước tưới tiêu cho cây trồng, cấp nước cho dân cư, công nghiệp và dịch vụ. Củng cố hệ thống đê sông, hệ thống chống nước cạn, lũ lụt; xây dựng và hoàn thiện bộ máy tổ chức quản lý thủy lợi có hiệu quả, nâng cao năng suất sử dụng các công trình thủy lợi... làm cho bộ mặt nông thôn Việt Nam ngày càng khởi sắc. Hệ thống đường bộ, đường sắt, đường thủy, bến cảng được xây dựng, tạo điều kiện giao lưu, học hỏi và thu mua nông sản giữa các vùng với nhau. Phát triển mạng lưới điện, đảm bảo phục vụ cho sản xuất nông nghiệp, nhu

cấu sinh hoạt của nhân dân; xây dựng thêm các công trình phòng chống thiên tai, công trình giảm ảnh hưởng của sự biến đổi khí hậu; bảo vệ môi trường, vệ sinh nông thôn, ngăn chặn và khắc phục tình trạng ô nhiễm môi trường ở nông thôn.

Phát triển hệ thống bưu chính - viễn thông, nâng cao khả năng tiếp cận thông tin ở nông thôn, đặc biệt là vùng núi, vùng sâu, vùng xa; xây dựng hệ thống chợ nông sản, hội chợ phù hợp với từng vùng. Quy hoạch, bố trí lại dân cư gắn với khu công nghiệp, dịch vụ và phát triển thành thị ở các vùng nông thôn; tạo việc làm tại chỗ cho nhân dân. Tập trung xây dựng, thành lập các viện nghiên cứu, phòng thí nghiệm, cơ sở chuyển giao khoa học - công nghệ nông nghiệp trong từng khu vực; phát triển nhanh các trung tâm, trạm giống, cơ sở khuyến nông ở các huyện, xã, thôn.

Thực hiện chương trình xây dựng nông thôn mới theo phương châm "Nhà nước và nhân dân cùng làm", đồng thời khuyến khích các thành phần kinh tế đầu tư vào các dự án xây dựng đường, trường, trại ở nông thôn. Quy hoạch và xây dựng các thôn, xóm gắn với phát triển mạng lưới thị trấn, thị tứ, thực hiện tốt chương trình xóa nhà tranh vách đất, nhà tạm, hỗ trợ xây dựng nhà ở cho người nghèo, người có công. Đầu tư nâng cấp mạng lưới trung tâm y tế xã, huyện, xây dựng phòng khám và bảo vệ sức khỏe nhân dân. Tu bổ, xây dựng mới trường học các cấp ở các xã, đặc biệt, cần quan tâm thích đáng đối với nhà trẻ, trường mẫu giáo, nhà văn hóa, thể thao tại thôn, xóm, tạo dựng nơi sinh hoạt văn hóa, tinh thần của dân cư nông thôn. Xây dựng các phong trào văn nghệ, thể dục - thể thao, sinh hoạt câu lạc bộ, đọc sách, báo, truy cập thông tin trên mạng internet... nhằm nâng cao thể lực và trí lực của

lực lượng trẻ nói riêng và dân cư nông thôn nói chung, góp phần hạn chế những ảnh hưởng tiêu cực xã hội đang có nguy cơ gia tăng ở nông thôn hiện nay. Phát triển giao thông nông thôn, bê tông hóa đường giao thông liên thôn, liên xã, liên huyện, ưu tiên các vùng khó khăn, vùng căn cứ cách mạng trước đây để rút ngắn khoảng cách giữa nông thôn và thành thị, tạo điều kiện phát triển kinh tế - xã hội.

Ba là, ứng dụng rộng rãi những thành tựu khoa học, kỹ thuật và công nghệ, đào tạo nguồn nhân lực để thực hiện CNH, HĐH nông nghiệp, nông thôn.

Cùng với quá trình đẩy mạnh CNH, HĐH đất nước, khoa học, kỹ thuật và công nghệ cao được từng bước đưa vào sản xuất nông nghiệp, cải tạo cây trồng, vật nuôi nhằm tăng năng suất, chất lượng và giá trị nông sản. Kết hợp ứng dụng kết quả nghiên cứu trong nước với chuyển giao công nghệ từ nước ngoài để chọn cây trồng, vật nuôi phù hợp, hiệu quả cao nhất. Đưa công nghệ mới vào tất cả các khâu: sản xuất, thu hoạch, bảo quản, chế biến, vận chuyển và tiêu thụ sản phẩm; xây dựng thí điểm một số khu công nghệ cao dựa trên công nghệ sinh học, công nghệ thông tin; sản phẩm làm ra có sự liên kết giữa 4 nhà: nhà quản lý, nhà doanh nghiệp, nhà khoa học và nhà nông.

Để đưa thành tựu khoa học, kỹ thuật và công nghệ vào nông nghiệp cần phải có lực lượng lao động có trình độ. Song, thực tế ở nông thôn nước ta hiện nay, phần lớn con em nông dân gặp rất nhiều khó khăn trong học tập, nghiên cứu và tìm việc làm. Tình trạng học xong không có việc làm và bỏ học giữa chừng đang có xu hướng gia tăng. Mặt khác, một lượng lớn thanh niên sau khi tốt nghiệp trung cấp hoặc cao đẳng, đại học không muốn trở về

Đưa cơ giới hóa vào đồng ruộng

làm nông nghiệp và phục vụ nông thôn, dẫn tới thực trạng lao động nông nghiệp vừa yếu về trình độ và kỹ năng, vừa thiếu về lực lượng. Trước yêu cầu bức thiết đặt ra đối với xây dựng nền nông nghiệp sản xuất hàng hóa lớn, hiệu quả và bền vững, có năng suất, chất lượng và sức cạnh tranh cao, đáp ứng nhu cầu trong nước và xuất khẩu, góp phần xây dựng nông thôn giàu đẹp, dân chủ, công bằng, văn minh, hiện đại, tất yếu phải tập trung đào tạo, nâng cao chất lượng và tạo nguồn nhân lực có chất lượng cao ở nông thôn, đáp ứng kịp thời xây dựng nền nông nghiệp hiện đại, chuyên nghiệp. Đề án *Đào tạo nghề cho lao động nông thôn đến năm 2020* ban hành năm 2000⁽⁴⁾ bước đầu đã cho những kết quả khả quan: trung bình mỗi năm đào tạo 1 triệu lao động nông thôn. Đưa vào thực hiện đề án thí điểm và nhân rộng các mô hình như: dạy nghề nông nghiệp gồm 84 nghề cho khoảng 38.600 người; tiểu thủ công nghiệp, làng nghề gồm 50 nghề

cho 22.700 lượt người; dạy nghề công nghiệp, xây dựng, dịch vụ gắn với doanh nghiệp với 57 nghề cho 27.200 người và mô hình đánh bắt xa bờ. Lao động nông thôn sau khi học nghề tại các lớp mô hình có việc làm sau khi học đạt tỷ lệ từ 70% - 90%, có những nghề 100% người học có việc làm đúng nghề được đào tạo. Sau 2 năm triển khai, cả nước đã có 798.240 lao động nông thôn được qua đào tạo nghề, trong đó, tỷ lệ lao động học nghề gắn với việc làm và có việc làm mới sau khi học ở 54/63 tỉnh đạt trên 70%. Nhiều lao động sau khi học nghề đã áp dụng được kiến thức, kỹ năng mới vào sản xuất, góp phần tăng năng suất cây trồng, vật nuôi, tăng thu nhập, thoát nghèo...

Năm 2012, Chính phủ chỉ đạo tập trung hoàn thành chỉ tiêu, nhiệm vụ đào tạo 500 nghìn lao động nông thôn và đào tạo, bồi dưỡng cán bộ, công chức xã là 100 nghìn. Trong đó, tiếp tục hoàn thiện, nhân rộng các mô hình thí điểm có hiệu quả, nghiên cứu xây

dựng các mô hình gắn với các làng nghề, vùng chuyên canh, huyện điểm, xã điểm, xã xây dựng nông thôn mới và các doanh nghiệp... vừa sản xuất ra nhiều sản phẩm nông nghiệp có hiệu quả kinh tế cao, vừa tận dụng được thời gian nông nhàn, nguyên liệu sẵn có, tạo công ăn việc làm, nâng cao đời sống cho người dân, rút ngắn khoảng cách giữa thành thị và nông thôn.

Bốn là, tăng cường sự lãnh đạo của Đảng, quản lý của Nhà nước, phát huy sức mạnh của Mặt trận và các đoàn thể quần chúng, giữ vững an ninh - quốc phòng ở nông thôn, đẩy mạnh đấu tranh chống tham nhũng, lãng phí, tiêu cực trong quản lý, sử dụng đất đai.

Để nông nghiệp, nông thôn thực sự phát triển bền vững và người nông dân luôn yên tâm sản xuất, tin tưởng vào đường lối, chủ trương của Đảng và chính sách của Nhà nước, một giải pháp quan trọng hàng đầu là phải rà soát, sửa đổi cơ chế, chính sách và tạo lập kỷ cương, nền nếp trong quản lý, sử dụng đất đai ở nông thôn.

Trong thời gian qua, ở hầu hết các vùng nông thôn của cả nước đã xảy ra không ít vụ việc tiêu cực hoặc có nhiều biểu hiện tiêu cực trong lĩnh vực quản lý, sử dụng đất đai. Lợi dụng kẽ hở của pháp luật và lợi dụng chức quyền, một bộ phận cán bộ lãnh đạo, quản lý đã thông đồng, cấu kết với nhau để “chiếm đoạt hợp pháp” đất canh tác, kể cả đất ở của dân, với danh nghĩa là vì việc công, nhưng thực chất là nhằm “chia chác” quyền lợi, hưởng “hoa hồng” hoặc chênh lệch giá... Nhiều tổ chức và cá nhân sản xuất, kinh doanh đứng tên rất nhiều đất nhưng chỉ sử dụng một phần nhỏ, số còn lại là để sử dụng sai mục đích, thậm chí đem bán giá cao cho các tổ chức, cá nhân khác. Vì vậy, nhiều nông dân bị mất ruộng, thiếu đất

canh tác, trong khi số tiền bồi thường không đủ để bảo đảm giải quyết việc làm, khiến đời sống của họ rất bấp bênh. Đây là một trong những nguyên nhân dẫn đến tình trạng khiếu kiện đông người và vượt cấp ở nông thôn hiện nay, đồng thời làm giảm lòng tin của nhân dân đối với Đảng, với Nhà nước.

Trong quá trình đẩy mạnh CNH, HĐH nông nghiệp, nông thôn, cần phát huy hơn nữa sức mạnh của Mặt trận và các tổ chức chính trị - xã hội ở địa phương với phương châm toàn dân chung tay, góp sức xây dựng nông thôn mới, đồng thời giữ vững an ninh, quốc phòng ở nông thôn, đẩy mạnh đấu tranh chống tham nhũng, lãng phí, tiêu cực trong quản lý, sử dụng đất đai, từng bước tạo ra diện mạo mới của nông thôn.

CNH, HĐH nông nghiệp, nông thôn không chỉ là quá trình tất yếu để chuyển từ một nền nông nghiệp lạc hậu thành một nền nông nghiệp hiện đại, hướng tới một nền nông nghiệp bền vững, mà còn góp phần không nhỏ vào thực hiện thắng lợi mục tiêu dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh, để đến năm 2020 nước ta cơ bản trở thành nước công nghiệp theo hướng hiện đại□

(1),(2) Hồ Chí Minh: *Toàn tập*, t.10, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1996, tr.40-41, 180.

(3) ĐCSVN: *Văn kiện Đảng Toàn tập*, t.43, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2006, tr.71.

(4) Quyết định số 1956/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ, ngày 27-11-2009.